

Ryszard Kata

Uniwersytet Rzeszowski

BANKI SPÓŁDZIELCZE JAKO LOKALNE INSTYTUCJE FINANSOWE NA TLE SEKTORA BANKOWEGO W POLSCE

1. Wstęp

W literaturze przedmiotu nie ma jednoznacznej definicji lokalnej instytucji finansowej lub banku lokalnego. J. Kulawik (2001) określa banki lokalne jako prawnie wyodrębnione, samodzielne kapitałowo podmioty, których główną rolą jest gromadzenie lokalnych oszczędności i przetwarzanie ich w lokalne inwestycje przy zachowaniu kryterium efektywności ekonomicznej. Miarą lokalności instytucji jest utrzymywanie stosunków partnerskich z rolnikami, samorządami terytorialnymi i innymi podmiotami środowiska lokalnego.

Cechą charakterystyczną banków lokalnych są małe rozmiary działalności i jej prowadzenie na rynkach, na których mają one swoje siedziby (Kulawik 2004). Banki lokalne od dużych banków odróżniają się także modelem biznesowym. Duże banki dostarczają zróżnicowanych usług finansowych na podstawie „twardych” informacji, wspartych symulacjami komputerowymi i centralizacją procesów decyzyjnych. Banki lokalne preferują funkcjonowanie bazujące na bliskich kontaktach z klientami. Dzięki temu ich oferta jest mocno zindywidualizowana i oparta na „miękkich” charakterystykach, takich jak: reputacja klienta, jego sytuacja rodzinna czy jego dotychczasowe zachowanie. Wiedza o klientach bardzo często jest gromadzona latami i stanowi cenny zasób dla pracowników banku. Banki lokalne funkcjonują zatem na podstawie koncepcji określanej w literaturze jako *relationship banking* (Boot 2000). Jej istotą jest dążenie do wytworzenia długotrwałych więzi z klientami, których podstawą jest działanie w zblizonym otoczeniu. Bliskość przestrzenna i ekonomiczna pozwala na złagodzenie problemów związanych z asymetrią informacyjną, której źródłem może być np. brak systematycznie prowadzonej rachunkowości przez większość klientów banków lokalnych. Realizując taki model działania w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw, rolnictwie oraz

obsłudze detalicznej ludności, banki te mogą skutecznie konkurować z dużymi pośrednikami finansowymi.

W Polsce mianem banków lokalnych określa się banki spółdzielcze (BS). Wynika to z faktu, iż banki te działają głównie na terenach wiejskich (ok. 42% banków) i miejsko-wiejskich (ok. 54%), będąc często jedynymi instytucjami finansowymi na obszarze kilku gmin (Szambelańczyk 2001). Poza tym są one współwłasnością lokalnych społeczności, ich funkcjonowanie zaś opiera się na modelu typowym dla banków lokalnych.

2. Cel i metodyka badań

Przedmiotem opracowania jest porównanie kondycji ekonomiczno-finansowej i dynamiki rozwoju banków spółdzielczych na tle całego sektora bankowego w Polsce. Wyniki ekonomiczne banków są pochodną efektywności wykorzystania ich zasobów na rynku finansowym, który w przypadku działalności banków spółdzielczych ogranicza się na ogół do rynku lokalnego. W tym kontekście celem badań jest określenie, czy banki spółdzielcze, jako lokalne instytucje finansowe, są równie efektywne jak banki komercyjne.

W opracowaniu posłużono się danymi analitycznymi Generalnego Inspektoratu Nadzoru Bankowego w Warszawie, na bazie których dokonano analizy porównawczej wyników ekonomiczno-finansowych banków spółdzielczych i banków komercyjnych w Polsce w latach 1996-2003. Za początek przedziału czasowego badań przyjęto rok 1996 ze względu na to, że był on pierwszym rokiem, w którym ujawniły się korzystne tendencje w restrukturyzacji spółdzielczego sektora bankowego, a cały sektor bankowy w Polsce przeżył już zasadnicze przekształcenia systemowe i własnościowe. W opracowaniu wykorzystano również wyniki badań ankietowych, przeprowadzonych w 2002 r. na próbie 35 BS regionu podkarpackiego¹.

3. Wyniki badań i ich omówienie

Banki spółdzielcze na lokalnych rynkach finansowych mają pewne przewagi konkurencyjne nad zewnętrznymi pośrednikami finansowymi. W opinii ankietowanych prezesów BS regionu podkarpackiego, przewagi te wynikają przede wszystkim z zaufania klientów do banku, jego doświadczenia w obsłudze finansowej lokalnego rynku oraz znajomości jego specyfiki i problemów (tab. 1). Wśród atutów wymieniono także działania, które podjęły banki w dostosowaniu produktów i usług do potrzeb lokalnych klientów (poszerzenie oferty, wprowadzenie wyspecjalizowanych produktów itp.) oraz dbałość o klienta, wyrażaną m.in. w niskich opłatach za czynności bankowe. Atutami banków spółdzielczych są także: lokali-

---

¹ Ankiety były elementem szerszych badań w ramach grantu KBN 2 H02C 004 22 pt. „Rola banków spółdzielczych w finansowaniu gospodarstw rolniczych (na przykładzie regionu podkarpackiego)”, realizowanego na Wydziale Ekonomii Uniwersytetu Rzeszowskiego, pod kierunkiem prof. dr. hab. Adama Czudeca.

zacja banku blisko klienta, kwalifikacje i doświadczenie kadry oraz specjalizacja w obsłudze rolnictwa i ich silna pozycja w tej sferze.

Wielu respondentów wskazywało również na wypracowaną przez banki lub uzyskaną w wyniku procesów konsolidacyjnych stabilną sytuację ekonomiczno-finansową. Procesy konsolidacyjne zachodzące w bankowości spółdzielczej, głównie pod wpływem wymogów kapitałowych², pomimo że stanowią źródło niepewności dla wielu banków, służą jednak podnoszeniu konkurencyjności sektora. W ich efekcie zwiększa się bezpieczeństwo funkcjonowania BS i ich możliwości finansowe (Kulawik 2000). Pojawia się również szansa wdrożenia nowych rozwiązań organizacyjnych i technologicznych, usprawniających działalność finansową banków i zmniejszających jej koszty.

Wymienione na pierwszych miejscach atuty w znacznej mierze mają charakter pozaekonomiczny. Wynikają one z pełnienia przez BS funkcji banku lokalnego. Atuty te mogą jednak wpływać korzystnie na ekonomikę i wyniki finansowe banków m.in. przez obniżanie ryzyka kredytowania i jego kosztów transakcyjnych (dzięki znajomości specyfiki lokalnych rynków oraz łatwiejszą weryfikację i monitorowanie kredytobiorców). Pozwalają także na bardziej efektywne lokowanie kapitału w poszczególnych sferach lokalnego rynku i lepsze dopasowanie oferty bankowej do potrzeb i możliwości finansowych miejscowych klientów. Wreszcie, dzięki łatwiejszemu dostępowi do informacji i znajomości klientów, banki mogą stosować większą elastyczność w obsłudze finansowej (np. w kryteriach udzielania kredytów i stosowanych zabezpieczeniach).

Tabela 1. Atuty banków spółdzielczych w konkurencji z bankami komercyjnymi na lokalnym rynku finansowym w opinii prezesów BS

Lp.	Rodzaj atutu (kolejność według liczby wskazań)
1	Zaufanie i przywiązanie klientów do banku, dobry wizerunek banku, wieloletnia tradycja.
2	Dostosowanie produktów do potrzeb klienta (wprowadzenie nowych produktów, rozszerzenie usług tradycyjnych).
3	Znajomość klienta i jego potrzeb oraz lokalnych realiów ekonomicznych i społecznych
4	Zwiększenie potencjału ekonomicznego banku w wyniku przyłączenia innego/innych banków (ustabilizowanie samodzielnego bytu banku, efekty skali działania).
5	Stabilne podstawy finansowe (dobra rentowność, zwiększanie funduszy własnych).
6	Doświadczona i profesjonalna kadra.
7	Lokalizacja banku blisko klienta (duża liczba placówek, dostosowanie pracy placówek do potrzeb lokalnej ludności).
8	Dbłość o klienta (usprawnienie obsługi, uproszczenie procedur, niskie opłaty bankowe).
9	Wprowadzenie nowoczesnego systemu informatycznego lub udoskonalenie istniejącego.
10	Pozyskanie nowych klientów (rolników VAT-owców, świadczeniobiorców KRUS i ZUS, przejście obsługi finansowej samorządów).
11	Obniżenie kosztów (zmniejszenie zatrudnienia, reorganizacja stanowisk pracy).
12	Specjalizacja w zakresie finansowania rolnictwa (silna pozycja banku w tej sferze).

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

² Wymogi kapitałowe narzucone zostały pierwotnie przez KNB, a następnie przez Ustawę z 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających (DzU 2000, nr 119, poz. 1252.). W art. 27, pkt 6 ustawy przyjęto, że banki spółdzielcze zobowiązane są zwiększyć sumę funduszy własnych do poziomu nie niższego niż: równowartość 300 tys. euro do końca 2001 r., 500 tys. euro do końca 2005 r. oraz 1 mln euro do końca 2010 r.

Największą słabością banków spółdzielczych, w konkurencji z dużymi bankami komercyjnymi, są ich ograniczone możliwości finansowe i mała skala działalności. Realizacja przedsięwzięć w takich płaszczyznach, jak: rozwój systemów wielokanałowej sprzedaży, automatyzacja obsługi klienta, marketing bankowy czy doskonalenie kadry często przekracza możliwości finansowe BS. Mała skala działalności czyni zaś ich wdrażanie ryzykownym, z punktu widzenia ekonomiki tych działań, decyduje również o wysokich kosztach stałych banku. Najważniejsze zagrożenia dla banków spółdzielczych to płytkość lokalnych rynków finansowych oraz konsekwencje ich działalności w środowisku wiejskim. Niedorozwój i kryzys lokalnych rynków, szczególnie rolnictwa, może bowiem wywierać negatywny wpływ na ich stan finansowo-ekonomiczny (Gorzela 2001). Nasilenie tych współzależności jest szczególnie widoczne w małych bankach, operujących wyłącznie na obszarach wiejskich, którym trudno jest dywersyfikować portfel inwestycyjny ze względu na niedorozwój innych pozarolniczych sfer gospodarki.

Konieczność sprostania rosnącej konkurencji na rynku finansowym, oprócz potrzeby zorganizowania jednolitej spółdzielczej organizacji bankowej oraz spełnienia wymogów wynikających z integracji Polski z Unią Europejską³, była przesłanką przekształceń spółdzielczego sektora bankowego w Polsce w latach 1994-2003⁴. Ich efektem były zmiany w strukturach organizacyjnych sektora oraz poprawa jego kondycji finansowej, ale także znaczny spadek liczby banków spółdzielczych (Kata 2003). W latach 1994-2000 ich liczba zmniejszyła się bowiem z 1609 do 680 jednostek, co było spowodowane przejściem 789 banków przez inne BS, a także upadłością 95 oraz likwidacją 45 banków. Na początku tego okresu spadek liczby banków wynikał z przyczyn ekonomicznych, po roku 1997 zaś głównym powodem były wymogi kapitałowe, które wymusiły konieczność konsolidacji małych banków, nie spełniających kryteriów kapitałowych z innymi BS. W latach 2001-2003 dynamika spadku liczby BS znacznie osłabła. W okresie tym nie miała miejsca żadna likwidacja lub przejście banku z powodów ekonomicznych. Na koniec 2003 r. funkcjonowało 600 banków spółdzielczych, z których 484 (80,7%) miało fundusze własne na poziomie powyżej 500 tys. euro, tj. progu wymaganego do uzyskania do końca 2005 r. (*Sytuacja finansowa...* 2004). Spadek liczby samodzielnych banków przekładał się na wzrost liczby oddziałów BS, w które przekształcały się jednostki przejmowane. Sukcesywnie wzrastała także liczba pozostałych placówek, czyli punktów kasowych i agencji. Ogółem liczba placówek BS wzrosła w latach 1996-2003 z 2530 do 3151 jednostek.

Udział sektora banków spółdzielczych w całym systemie bankowym jest stosunkowo niewielki, jednakże od 2000 r. wykazuje tendencję wzrostową (tab. 2). Znaczenie tych banków na rynku usług finansowych jest jednak bardziej istotne niż ich ok. 6% udział w systemie bankowym. Wynika to m.in. z tego, iż sektor ten

³ Głównie wymogów w zakresie minimalnych funduszy własnych banków.

⁴ Ich podstawą były zapisy Ustawy z 24 czerwca 1994 r. o restrukturyzacji banków spółdzielczych i BGŻ (DzU 1994, nr 80, poz. 369), a następnie Ustawy z 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających (DzU 2000, nr 119, poz. 1252).

dysonuje najliczniejszą siecią placówek bankowych w kraju, położonych w większości na wsi i w małych miasteczkach. Decyduje to o dużym znaczeniu BS w bankowej obsłudze ludności, gospodarstw rolnych i małych lokalnych przedsiębiorstw.

Tabela 2. Udział banków spółdzielczych w polskim systemie bankowym w latach 1996-2003 (w %)

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku							
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Suma bilansowa	4,6	4,5	4,3	4,2	4,2	4,6	5,0	5,3
Fundusze własne	4,0	4,2	4,3	4,7	4,8	4,8	5,1	5,5
Kredyty dla klientów	6,0	5,4	5,0	5,1	5,4	5,8	6,5	7,1
Należności od sektora budżetowego	0,4	0,5	0,7	0,8	3,1	2,6	3,0	2,9
Depozyty klientów	5,5	5,2	5,2	5,0	5,2	5,6	6,2	6,6
Zyski ogółem	4,1	5,2	5,1	6,6	7,5	7,8	9,1	7,7

Zródło: materiały analityczne GINB o sytuacji finansowej banków za lata 1996-2003.

Z usług banków spółdzielczych korzysta niemal co piąty klient sektora bankowego w Polsce (18%). Więcej klientów ma tylko bank PKO BP (30%), czyli największy bank detaliczny⁵. W liczbie prowadzonych rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych BS mają 12% udziału w rynku, w liczbie depozytów terminowych ludności – 10%, w liczbie udzielanych kredytów dla klientów indywidualnych – 16% (Haba 2004). Banki spółdzielcze stanowią wreszcie podstawową grupę świadczącą usługi finansowe dla rolnictwa i jego otoczenia oraz ludności wiejskiej. Odgrywają zatem bardzo ważną rolę w realizacji polityki rolnej i rozwoju gospodarczym na szczeblu lokalnym (Wroński 2000).

Przed wprowadzeniem w życie ustawy restrukturyzacyjnej z 1994 r. spółdzielczość bankowa wykazywała straty, a w konsekwencji ujemną rentowność, pogorszenie wypłacalności oraz obniżenie poziomu funduszy własnych, podczas gdy sektor bankowy, jako całość, wykazywał dodatnie wyniki finansowe i rentowność brutto na poziomie ponad 5% (lata 1993-1994). Podjęte działania sanacyjne i dostosowawcze do warunków rynkowych przyczyniły się do tego, iż od roku 1996 nastąpiła zmiana dotychczasowych niekorzystnych trendów. Banki spółdzielcze zaczęły uzyskiwać coraz lepsze wyniki finansowe i poprawiać efektywność działalności przez wzrost rentowności, spadek poziomu kosztów i zmniejszanie udziału „złych” kredytów w portfelu należności. Pewnym wyjątkiem w tym korzystnym trendzie był jedynie rok 1998 (tab. 3).

W latach 1996-2003 banki spółdzielcze zanotowały wzrost wartości sumy bilansowej z 5 492,3 mln zł do 25 689,6 mln zł, tj. realnie o 72,7%. W tym czasie realny wzrost aktywów banków komercyjnych wyniósł 51,1%. Jeszcze wyższą dynamikę wzrostu wykazywały należności od sektora niefinansowego (kredyty dla klientów), które wzrosły realnie o 102,3% (w bankach komercyjnych o 76,6%) oraz kredyty dla sektora samorządów, które wzrosły z zaledwie 9,4 mln zł w 1996 r. do 559,5 mln zł w roku 2003. Po stronie pasywów zobowiązania wobec

⁵ Dane Instytutu Badania Opinii i Rynku „Pentor” z 2002 r.

sektora niefinansowego, tj. głównie lokaty osób fizycznych i podmiotów gospodarczych, wzrosły realnie o 86,3% (w bankach komercyjnych o 52,9%).

Tabela 3. Wybrane charakterystyki sytuacji ekonomiczno-finansowej banków spółdzielczych w latach 1996-2003 na tle banków komercyjnych

Wyszczególnienie	Rok							
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Wynik finansowy netto BS (w mln zł)	191,4	225,4	176,5	208,7	303,0	316,2	355,8	281,6
Fundusze własne BS (w mln zł)	502,0	751,6	966,8	1 207,1	1 464,6	1 817,7	2 080,6	2 431,1
Dynamika należności od sektora niefinansowego – rok poprzedni = 100 %								
BS	–	123,1	115,1	127,4	125,1	111,5	112,0	116,9
Banki komercyjne	–	137,1	127,4	125,0	115,4	105,5	101,2	107,2
Przeciętny współczynnik wypłacalności (w %)								
BS	8,8	11,1	11,8	12,8	12,8	13,9	13,4	14,5
Banki komercyjne	17,5	16,9	15,0	13,2	12,9	15,1	13,8	13,6
Rentowność brutto; wynik finansowy brutto / koszty całkowite (w %)								
BS	16,2	17,3	12,2	14,2	15,5	13,5	15,7	14,3
Banki komercyjne	24,1	19,6	9,8	10,5	8,0	6,7	4,0	6,0
Udział należności zagrożonych w należnościach od sektora niefinansowego (w %)								
BS	5,3	3,7	3,5	3,6	4,5	6,2	7,3	7,2
Banki komercyjne	13,2	10,5	10,9	13,7	15,5	18,6	22,0	22,0
ROA (wynik finansowy netto / średnie aktywa netto w%)								
BS	–	2,0	1,4	1,4	1,8	1,6	1,6	1,2
Banki komercyjne	–	2,1	0,7	0,9	1,1	1,0	0,5	0,5
ROE (wynik finansowy netto/średnie fundusze podstawowe; w%)								
BS	–	30,8	17,9	17,9	22,4	19,4	18,2	12,3
Banki komercyjne	–	37,0	9,2	12,9	14,5	12,8	5,2	5,9

Źródło: dane analityczne GINB z lat 1996-2003 i obliczenia własne.

Banki spółdzielcze systematycznie budowały także kapitały własne, w czym istotną rolę stymulującą odegrały wymogi kapitałowe. W analizowanym okresie realna dynamika wzrostu kapitałów własnych sektora BS wynosiła 297,4%, podczas gdy sektora banków komercyjnych – 195%, co było rezultatem nie tyle powiększania kapitałów już istniejących banków, ile wchodzenia na rynek banków zagranicznych. Wysoką dynamikę wzrostu funduszy własnych banki spółdzielcze osiągały głównie dzięki wypracowywanym zyskom, którymi zasilały fundusze podstawowe. Pod tym względem szczególnie korzystne dla nich były lata 1996-1997 oraz 1999-2002, kiedy BS notowały przyrost zysków z roku na rok (tab. 3).

W całym badanym okresie, z wyjątkiem 2001 r., BS notowały szybszy wzrost kredytów niż depozytów. W latach 1996-1998 przyrost kredytów w tych bankach był mniejszy niż w bankach komercyjnych, lecz sytuacja ta uległa odwróceniu w 1999 r. Identyczna tendencja miała miejsce również w zakresie depozytów klientów, co znalazło odzwierciedlenie we wzroście udziału banków spółdzielczych na rynku kredytów i depozytów sektora bankowego (tab. 2). Udział kredytów oraz depozytów podmiotów niefinansowych, tj. osób fizycznych, przedsiębiorstw i rolników, w sumie bilansowej banków wykazywał w BS znacznie wyższy poziom niż w bankach komercyjnych (w 2003 r. wzrósł odpowiednio o 15,3% i 16,3%). Świadczy to o tym, iż wyniki działalności BS w większym stopniu niż banków komercyjnych są uzależnione od operacji z tymi podmiotami.

Analiza wskaźników ekonomiczno-finansowych BS potwierdza pozytywne tendencje w latach 1996-2003 (tab. 3). Przeciętny wskaźnik ROE, obliczony dla sektora BS w całym badanym okresie, wyraźnie, tj. o kilka punktów procentowych, przekraczał wskaźnik inflacji⁶, który przyjmuje się za minimalny normatyw dla tego miernika. Najwyższy poziom wskaźniki ROA i ROE osiągnęły w roku 1997, w latach następnych zaś (z wyjątkiem 2000 r.) notowały spadki przy przeciętnie wysokim ich poziomie. Należy zaznaczyć, że pogarszanie się wskaźników efektywnościowych ROA i ROE było w znacznej mierze skutkiem wyższej dynamiki wzrostu funduszy podstawowych oraz sumy bilansowej niż wyniku finansowego banków.

Począwszy od 1998 roku, niemal we wszystkich aspektach działalności ekonomiczno-finansowej banki spółdzielcze wykazywały lepsze wyniki niż banki komercyjne. Świadczą o tym wyższe do banków komercyjnych parametry rentowności (brutto, ROA i ROE), niższy poziom kosztów działalności, a także znacznie lepsza jakość portfela kredytowego. Ten właśnie czynnik oraz wysoka dynamika wzrostu kredytów dla sektora niefinansowego, który notowały BS w ostatnich latach, były głównymi determinantami wzrostu ich efektywności.

Spowolnienie tempa wzrostu gospodarczego w Polsce od 1998 r. znalazło swoje odbicie w jakości należności kredytowych banków. W bankach komercyjnych udział należności zagrożonych powiększył się z 10,5% w roku 1997 do 22% w latach 2002-2003, przy czym połowa z nich to należności stracone. Na tym tle portfel kredytowy banków spółdzielczych jawił się dużo korzystniej, chociaż od 1998 r. zaczął się pogarszać. Udział należności zagrożonych w należnościach brutto od sektora niefinansowego wzrósł z 3,5% w roku 1998 do nieco ponad 7% w latach 2002-2003 (w tym 4,2% to należności stracone). Relatywnie dobra jakość portfela kredytowego BS wynikała z tego, iż udział należności zagrożonych w zadłużeniu rolników indywidualnych, głównej grupie kredytobiorców tych banków był szczególnie niski (od 2,2 do 3,0%). Najwyższym udziałem należności zagrożonych charakteryzowało się zadłużenie dużych przedsiębiorców i spółek (od 7,8 do 13,4%), szczególnie państwowych, które stanowiły jednak tylko 0,2% portfela banków spółdzielczych.

4. Wnioski

1. Korzystna sytuacja finansowa banków spółdzielczych na tle całego sektora wskazuje, że w warunkach rosnącej konkurencji coraz lepiej radzą sobie one na rynku finansowym. Tym samym potwierdza się teza, że banki lokalne mogą być równie efektywne, jak banki komercyjne.
2. Dynamika wzrostu podstawowych pozycji bilansowych banków spółdzielczych wskazuje, że powiększały one swój majątek i kapitały w tempie przewyższającym stopę inflacji, a więc realnie poprawiały swoją kondycję finansową. Jed-

⁶ Wskaźniki inflacji w latach 1996-2003 wynosiły odpowiednio: 1996 – 19,9%, 1997 – 14,9%, 1998 – 11,8%, 1999 – 7,3%, 2000 – 10,1%, 2001 – 5,5%, 2002 – 1,9%, 2003 – 1,7% (*Rocznik Statystyczny...*).

nocześnie systematycznie zwiększały swój udział w rynku całego sektora bankowego w Polsce.

3. Na poprawę wyników finansowych banków spółdzielczych w latach 1996-2003 wpłynął głównie rozwój działalności kredytowej, szczególnie zwiększenie skali kredytowania osób fizycznych i drobnych prywatnych przedsiębiorstw. Duże znaczenie miało także zachowanie dobrej jakości portfela kredytowego, które wynika z dominującego udziału w jego strukturze należności od rolników indywidualnych, ludności oraz drobnych lokalnych przedsiębiorstw, czyli klientów, którzy relatywnie dobrze spłacali swoje zobowiązania.
4. Ścisły związek między BS a lokalnym środowiskiem, w obrębie którego funkcjonują, jest ich atutem w konkurencji z innymi pośrednikami finansowymi. Rozwój banków spółdzielczych powinien zatem się odbywać przez pełne wykorzystanie kapitału społecznego, jaki mają banki w środowisku lokalnym.

Literatura

- Boot A.W.A., *Relationship Banking; What Do We Know?* „Journal of Financial Intermediation”, 2000, nr 9.
- Gorzelał E., *Rozwój banków spółdzielczych w sytuacji kryzysu w rolnictwie*, „Bank Spółdzielczy” 2001, nr 6, s. 12-13.
- Haba A., *Opinie rolników o usługach banków spółdzielczych*, „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego” 2004, nr 1, s. 56-65.
- Kata R., *Rola banków spółdzielczych w finansowaniu rolnictwa regionu podkarpackiego*, Uniwersytet Rzeszowski, Wyd. FOSZE, Rzeszów 2003.
- Kulawik J., *Banki lokalne w USA a funkcjonowanie naszych BS-ów*, „Bank i Rolnictwo” 2004, nr 71, s. 7-10.
- Kulawik J., *Funkcjonowanie grupy Rabobank*, „Bank” 2001, nr 2, s. 66-69.
- Kulawik J., *Wyzwania przed polską bankowością spółdzielczą*, „Bank i Kredyt” 2000, nr 10, s. 17-27.
- Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, GUS, Warszawa 2004.
- Sytuacja finansowa banków w 2003 r. Synteza*, NBP, GINB, Warszawa 2004.
- Szambelańczyk J., *Banki spółdzielcze wobec konkurencji na rynku finansowym*, „Bank Spółdzielczy” 2001, nr 7-8, s. 5-9.
- Wroński S., *Rola i zadania bankowości spółdzielczej w restrukturyzacji rolnictwa i terenów wiejskich*, „Wieś i Rolnictwo” 2000, nr 107, s. 11-20.

COOPERATIVE BANKS AS LOCAL FINANCIAL INSTITUTIONS COMPARED TO BANK SECTOR IN POLAND

Summary

The subject of the study is analysis of efficiency of activity and dynamics of development of cooperative bank sector in Poland in years 1996-2003. In the elaboration has been compared economical and financial results of cooperative banks with commercial banks to verify the hypothesis that local financial institutions – which are cooperative banks – can be effective on market so as commercial banks.